

**XIX CORSO DI CULTURA SULL' ARTE RAVENNATE E
BIZANTINA, Ravenna, 16—29 aprilie 1972, 366 p. cu ilustrații**

AL. BARNEA

Rînduite alfabetic pe autori, cursurile ținute în primăvara lui 1972 la Institutul de Antichități Ravennate și bizantine al Facultății de Litere și Filozofie a Universității de Studii din Bologna ar putea fi grupate potrivit problemelor mai generale sau speciale de care se ocupă. Majoritatea articolelor sînt prescurtări ale lecțiilor ținute la Ravenna, dar cu avantajul unei bibliografii quasi-complete.

I. Arheologie și arhitectură paleocreștină. Directorul cursurilor, **prof. Giuseppe Bovini** (Bologna) prezintă în trei articole complexul paleocreștin de la Aquileia, unde creștinismul organizat ierarhic a luat ființă puțin după a doua jumătate a sec. III. Săpăturile arheologice și studiile, continuate deopotrivă pînă în ultimii ani, au dovedit existența, înaintea celor trei aule teodoriane (episcopul de Aquileia, Teodoros, 308—319/20), a unei *domus orationis* ale cărei mozaicuri pavimentare sînt o expresie tipică a artei antichității tîrzii. Cele două bazine post-teodoriane de la Aquileia, septentrională și meridională, sînt datate către jumătatea sec. IV și au funcționat pînă la 452, cînd Aquileia „a fost nimicită în marea năvală a lui Attila” (*Procopios, De bello vandalico*, I, 4,35). Refacerile ulterioare datează din 495, sfîrșitul sec. VI și sec. XI.

Du je Rendic-Miocevic (Zagreb) se ocupă în două articole distincte de *Tipologia baptisteriilor salonitane*, pe care le împarte în trei grupe, potrivit caracteristicilor constructive și cronologice totodată, și de *Baptisteriile în mediul rural din Adriatica Orientală*. Ambele articole formează un catalog bine ordonat și util al acestor construcții paleocreștine.

Bazilicile paleocreștine din Amphipolis-Macedonia recent descoperite și Noi observații asupra datei construirii catholiconului și bi-

sericii Sf. Fecioare din mînăstirea Sf. Luca-Phocida, sînt titlurile articolelor semnate de Eustathios Stykas (Atena), în care primele monumente, interesante ca tipologie, aparțin sec. V (450—460).

II. Monumente din Nordul Africii. Noël Duval (Paris), în *Monumentele creștine din Cartagina*, folosește elemente topografice și de fotografie aeriană într-o prezentare exhaustivă de date arheologice riguros ordonată. Același autor se ocupă de *Arhitectura creștină în Byzacène*, făcînd și observații foarte interesante asupra urbanismului și habitat-ului rural în epoca creștină, precum și de *Mozaicurile funerare de la Eufida și cronologia mozaicurilor funerare în Tunisia* (sec. III—VI).

Paul-Albert Février (Aix-en-Provence), studiînd *Sursele epigrafice, arheologice și de istorie religioasă a provinciilor orientale din Africa antică*, observă că „departe de a primi, Africa a dat”, referînduse în special la tipul de basilici cu două abside ce apar în Peninsula Iberică, fapt confirmat și de prof. De Palol (Barcelona), într-una din comunicările sale (netipărite în volum). *Evoluția decorului figurat și ornamentat în Africa la sfîrșitul antichității*, este al doilea articol al lui P.A. Février, îmbrățișînd un domeniu larg, de la arhitectură și mozaicuri pînă la artele minore (de exemplu, tiparele de opaite).

Mohamed Yacoub (Bardo—Tunis) semnează două articole: *Creștinarea temelor păgîne după monumentele tunisiene și Trei capodopere de artă creștină în muzeul din Bardo*, pe care le-am putea încadra și în categoria ce urmează:

III. Artă. Sergio Bettini (Padova), *Școala macedoneană în istoria picturii bizantine: Mozaicuri și picturi de la Hossios Lucas* (Phocida).

Raffaella Farioli (Pisa) demonstrează în *Arta bizantină de la origini* că aceasta se individualizează deja din epoca teodosiană, deșăindu-se de exprimările artei antice tîrzii.

Angelo Lipinsky (Roma) semnează două articole mai speciale privind „Vasa sacra” (potire și patene) din mediul oriental (sec. V—VI) și occidental (sec. V), iar Guido Mansuelli (Bologna), *Reprezentarea cetății în arta tîrzie romană și bizantină*.

Guglielmo Matthiae (Roma), în *Curentele artistice din Orient și Occident în prima jumătate a sec. V*, reanalizează aportul celor mai importante centre la formarea artei creștine. De același autor, *Mozaicuri din Cipru*.

Patrizia Angiolini-Martinelli (Bologna) semnează un studiu util pentru cunoașterea artei funerare, *Sarcofagele paleocreștine cu figuri și protome leonine*, pornind de la semnificația apotropaică a acestor reprezentări și ajungînd la analize ale proporțiilor ca funcție a efectului optic.

IV. Istorie. H. Haussig (Bochum), *Arhiepiscopul de Ravenna, Papa și Regele Francilor*.

Apărut, ca și volumele precedente în condiții grafice excelente, volumul XIX *Corso di Cultura sull' Arte Ravennate e Bizantina* este o culegere deosebit de folositoare pentru cei care se ocupă de arta, arhitectura și arheologia romano-bizantină și bizantină.

București, septembrie 1972